

Warszawa, dnia 21 marca 2016 r.

KMP.571.3.2016.DK

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Oddziału Zewnętrznego Aresztu Śledczego w Poznaniu
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) zwanego dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 21 stycznia 2016 r. do Oddziału Zewnętrznego Aresztu Śledczego w Poznaniu przy ul. Nowosolskiej 37 (zwanego dalej: Oddziałem, placówką lub jednostką) udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Dorota Krzysztoń (kryminolog), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog) oraz Marcin Kusy i Rafał Kulas (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej pracowników BRPO było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania Oddziału przedstawionych przez ppłk Macieja Młodzikowskiego – zastępcę dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu;
- oglądzie terenu Oddziału, w tym m.in.: wybranych losowo cel mieszkalnych;
- przeprowadzeniu w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmów ze skazanymi;

- zapoznaniu się z losowo wybranymi aktami osobowymi skazanych;
- przeprowadzeniu na osobności indywidualnych rozmów z wybranymi osadzonymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną i użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMP przekazali płk Jackowi Wiśniewskiemu – dyrektorowi Aresztu Śledczego w Poznaniu oraz ppłk Maciejowi Młodzikowskiemu – zastępcy dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pozostałe dokumenty oraz informacje pisemne dotyczące placówki.

2. Legalność osadzenia w jednostce

Oddział jest przeznaczony dla skazanych mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy, skierowanych do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego (P-2). Posiada także wyznaczone cele mieszkalne dla młodocianych (M-2). W jednostce karę pozbawienia wolności mogą odbywać chorzy na cukrzycę insulinozależną. Wyznaczona pojemność oddziału to 203 miejsca. W dniu wizytacji w jednostce przebywało 176 osób.

Analiza wybranych losowo akt osadzonych nie wykazała żadnych nieprawidłowości związanych z podstawą prawną ich pobytu w Oddziale oraz ich klasyfikacją.

3. Traktowanie osadzonych

Oceny osadzonych dotyczące traktowania przez funkcjonariuszy SW były pozytywne. Skazani (zarówno w trakcie rozmów indywidualnych jak i podczas tych prowadzonych w celach mieszkalnych) podkreślali bardzo dobrą atmosferę panującą w jednostce oraz zaangażowanie kadry w pracę z nimi.

Ich relacje potwierdzały regularne wizytacje cel przez kadrę kierowniczą jednostki, bezproblemowy kontakt z wychowawcami oraz wykazywane przez nich zainteresowanie zgłaszanymi przez podopiecznych problemami.

Niektórzy rozmówcy sygnalizowali, że część pracowników jednostki zwraca się do nich *per Ty* lub po nazwisku, z pominięciem grzecznościowej formy *per Pan*, co należy w ocenie wizytujących wyeliminować. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że większość osadzonych podkreślała, iż również forma kontaktu z nimi ze strony kadry Oddziału jest bez zarzutu. Co więcej, osadzeni wyrażają pisemne zgody na wywoływanie ich np. przez pracowników ambulatorium przez radiowęzeł (wymaga to ujawnienia danych osobowych w postaci imienia i nazwiska). Praktyka wywoływania osób przez radiowęzeł jest zdecydowanie lepsza niż wzywanie ich przez oddziałowego, który – jak to ma miejsce w części innych placówek - krzyczy ich nazwisko w stronę korytarza pełnego osadzonych, nie podchodząc do zainteresowanego. A zatem należy uznać, że administracja placówki dba o właściwą formę kontaktu. Niemniej jednak wyeliminowanie pojedynczych przypadków niewłaściwego traktowania w tym obszarze jest konieczne.

Jeden ze skazanych poskarżył się podczas rozmowy, że bywa, iż podczas porannego budzenia, niektórzy oddziałowi kopią w metalowe łóżka, w ten sposób ponagając leżących do podniesienia się. Sytuacja ta jest absolutnie niedopuszczalna. Pracownicy BRPO nie mając możliwości zweryfikowania powyższej informacji, proszą o zwrócenie uwagi na sposób traktowania skazanych podczas porannego budzenia oraz wyeliminowanie ewentualnych nieprawidłowości.

Kontrola osobista osadzonych odbywa się w odrębnych, niemonitorowanych pomieszczeniach. Skazani nie mieli uwag dotyczących tej czynności.

Warto podkreślić, że wprawdzie nie ma zasady zobowiązania każdego kontrolowanego do rozbierania się do naga, ale zgodnie z ustaleniami wizytujących, nie przeprowadza się kontroli etapowych, pozwalających na zachowanie części odzieży podczas tej czynności. W ocenie przedstawicieli KMP poszanowanie prawa osadzonego do intymności i godności osobistej oznacza również szacunek dla indywidualnego poczucia wstydu, które w przypadku pozostawienia tej osoby bez ubrania jest niewątpliwie naruszane. Należy w tym miejscu odwołać się do uzasadnienia wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 15 września 2015 r. w sprawie Milka przeciwko Polsce (skarga nr 14322/12), w którym Trybunał stwierdził, że *Podczas, gdy przeszukania z rozbieraniem mogą być*

niekiedy konieczne w celu zapewnienia bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej lub zapobiegania zakłócaniu porządku w więzieniach, muszą zostać przeprowadzone w odpowiedni sposób. Warto też odnieść się do stanowiska CPT wskazanego w raporcie z wizytacji przeprowadzonej w Polsce w dniach 5-17 czerwca 2013 r., w którym wskazano, że Kontrola osobista jest środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym. Z tego też powodu, uciekanie się do przeprowadzenia kontroli osobistej powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i być poddane rygorystycznym kryteriom oraz nadzorowi. Powinno się podjąć wszystkie rozsądne wysiłki w celu zminimalizowania poczucia zażenowania; osoby osadzone poddawane kontroli osobistej normalnie nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, np. powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań. Ze względu na potrzebę uczynienia tej czynności jak najmniej inwazyjną, pracownicy BRPO rekomendują opisane, stopniowe kontrolowanie osadzonego.

Spośród skazanych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP nikt nie zgłaszał zastrzeżeń dotyczących kar i nagród, jakie stosowane są w placówce.

W latach 2015 - 2016 (do dnia wizytacji) nie stosowano środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych z Oddziału. W analizowanym okresie nie było również przypadków samoagresji osób pozbawionych wolności.

Żaden z funkcjonariuszy jednostki nie był ukarany dyscyplinarnie w związku z traktowaniem skazanych, nie toczyły się również żadne postępowania karne dotyczące ewentualnych przestępstw, w których osadzeni mieliby status osoby pokrzywdzonej.

4. Prawo do informacji

Porządek wewnętrzny jednostki (dokument regulujący prawa i obowiązki osadzonych w Oddziale) znajdował się w poszczególnych celach mieszkalnych.

Na tablicach ogłoszeń wywieszane zostały ważne dla osadzonych informacje i ogłoszenia (podawane również za pośrednictwem radiowęzła), niemniej jednak brakowało wśród nich danych teleadresowych instytucji krajowych oraz międzynarodowych, stojących na straży praw człowieka (m.in.

Rzecznika Praw Obywatelskich z nr bezpłatnej infolinii 0800676676 i organizacji pozarządowych np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka).

Dostęp do aktów prawnych oraz orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu możliwy jest za pośrednictwem wychowawców oraz internetu (w placówce funkcjonuje stanowisko komputerowe z dostępem do Biuletynu Informacji Publicznej). Aktualne kodyfikacje karne dostępne są w bibliotece. W Oddziale dostępne są informatory dla cudzoziemców, a w razie potrzeby możliwe jest wydrukowanie z internetu Regulaminu organizacyjno – porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, przetłumaczonych na 7 popularnych języków obcych.

Niestety, wiedza na temat dostępu do Biuletynu Informacji Publicznej, nie została potwierdzona podczas rozmów z osadzonymi mimo, że przy stanowisku komputerowym z dostępem do internetu wywieszono wykaz stron internetowych BIP. Podobny problem dotyczy orzeczeń wymienionych wyżej Trybunałów i świadomości ich istnienia, w tym wiedzy o wyrokach dotyczących osadzonych. Przedstawiciele Mechanizmu odebrali deklarację zastępcy Dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu, że będzie na ten temat kampania informacyjna, a część problemów w tym obszarze zostanie rozwiązana, dzięki uruchomieniu telewizji wewnętrznej, gdzie te zagadnienia będą przedstawiane. Jednocześnie wizytujący zalecają uzupełnienie porządku wewnętrznego placówki o informacje dotyczące BIP.

Skazani mają dostęp do bezpłatnej gazety lokalnej oraz wiadomości telewizyjnych, które mogą oglądać w TV w świetlicy (jeżeli ktoś nie dysponuje prywatnym odbiornikiem).

W aktach indywidualnych przebywającego na terenie Oddziału cudzoziemca nie odnaleziono informacji, że osoba ta biegle porozumiewa się językiem polskim. Przedstawiciele Mechanizmu zalecają odnotowywanie takich danych ze względu na fakt, że jednym z podstawowych praw osób pozbawionych wolności jest możliwość odbierania informacji w języku dla nich zrozumiałym. Brak wskazania możliwości rozmowy w języku polskim przez osobę, która nie jest obywatelem polskim, może prowadzić do wniosku, że jej prawo w tym obszarze nie jest respektowane.

5. Prawo do opieki medycznej

Na terenie Oddziału znajduje się ambulatorium medyczne składające się z jednego pomieszczenia, wyposażonego w drobny sprzęt medyczny, EKG, lampę bakteriobójczą, parawan oraz rolety naokienne, które zapewniają poczucie intymności osobie badanej.

Personel lekarski wizytowanej jednostki stanowią: lekarz na cząstkowym etacie cywilnym (0,6 etatu), pielęgniarz na etacie funkcjonariusza i pielęgniarka na cząstkowym etacie cywilnym (0,5 etatu).

Lekarz przyjmuje pacjentów we wtorki i w piątki w godzinach od 9.00 do 12.00. Wyjaśnienia wymaga, jak wykorzystywane są pozostałe godziny jego pracy, w ramach przyznanej części etatu.

Pielęgniarz i pielęgniarka przyjmują osadzonych w dni robocze w godzinach pracy. Przypadki nagłych zachorowań przyjmowane są poza kolejnością, bez zbędnej zwłoki. W zakresie leczenia specjalistycznego korzysta się z pomocy specjalistów zatrudnionych w Areszcie Śledczym w Poznaniu i w ramach tzw. komercyjnych konsultacji. W nagłych przypadkach wzywane jest pogotowie ratunkowe. Wizytujący nie mają zastrzeżeń dotyczących organizacji i warunków opieki medycznej w jednostce.

Z informacji uzyskanych przez wizytujących wynika, że w czasie transportu osadzonych poza jednostkę celem przeprowadzenia badań medycznych lub konsultacji lekarskich, nie stosuje się automatycznie kajdanek. Taką postawę personelu należy uznać za właściwą. W ocenie przedstawicieli KMP środki przymusu bezpośredniego powinny być stosowane zgodnie z prawem, a decyzja o ich zastosowaniu powinna być podejmowana indywidualnie, z zachowaniem zasady proporcjonalności

Skazani, z którymi rozmawiano, dobrze ocenili opiekę medyczną, realizowaną w jednostce. Według ich relacji badania lekarskie odbywają się, co do zasady, bez obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, a zatem w warunkach gwarantujących poszanowanie prywatności i tajemnicy lekarskiej. Niekiedy jednak do ambulatorium wchodzi funkcjonariusze, w celu załatwienia jakiejś sprawy, nie bacząc na odbywające się w tym samym czasie czynności medyczne, co w ocenie przedstawicieli KMP należy wyeliminować.

6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Skazani osadzeni w wizytowanym Oddziale mają prawo kontaktu ze światem zewnętrznym, w tym z rodzinami, w formie rozmów telefonicznych (za pośrednictwem 5 aparatów samoinkasujących, do których skazani mają swobodny dostęp w ciągu dnia) i video rozmów za pośrednictwem internetu, bezpośrednich widzeń i korespondencji. Udziela się im także przepustek i zezwoleń na opuszczenie jednostki.

Warto zaznaczyć, że stanowisko komputerowe z dostępem do Skype'a jest w wizytowanej jednostce zorganizowane wręcz modelowo, z instrukcją zakładania i likwidacji konta wykazonowaną obok komputera.

Widzenia w wizytowanej placówce realizowane są w każdą sobotę i niedzielę, z uwzględnieniem dni świątecznych i wolnych od pracy. W ich czasie uruchamiany jest kącik dla dzieci. Ze względu na brak pomieszczenia (Oddział posiada jedną salę widzeń do przeprowadzania widzeń dozorowanych), nie odbywają się widzenia bez nadzoru funkcjonariusza oraz bezdozorowe w oddzielnym pomieszczeniu. W ocenie wizytatorów, brak pomieszczeń umożliwiających wykonanie nagród, o których mowa w art. 138 § 1 pkt 2 i 3 K.k.w. i których wyposażenie określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2014 r. w *sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* (Dz. U. z 2014 r., poz. 200), stanowi naruszenie wymienionych przepisów i uprawnień osadzonych, którzy spełniają warunki otrzymania tego typu nagrody. Z informacji zastępcy Dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu wynika jednak, że podjęte zostały starania zmierzające do wyodrębnienia w placówce pomieszczeń do widzeń w oddzielnym pomieszczeniu i widzeń bezdozorowych, a ich sukces zależy od przeznaczenia przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu środków na ten cel. Harmonogram prac remontowych na bieżący rok obejmuje wykonanie tego zadania.

7. Personel

W jednostce zatrudnionych jest łącznie 36 osób, głównie w dziale ochrony (19 funkcjonariuszy) i penitencjarnym (9 funkcjonariuszy: 6 wychowawców, psycholog, 2

funkcjonariuszy działu zatrudnienia). Wszyscy pracownicy legitymują się wykształceniem odpowiednim do zajmowanego stanowiska.

Przedstawiciele Mechanizmu zwracają uwagę, że w oddziale II wizytowanej jednostki średnia liczba osadzonych na jednego wychowawcę wynosi 60,5. Jest to niezgodne ze standardem pracy penitencjarnej przyjętym przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w uzasadnieniu Instrukcji Nr 2/12 z dnia 29 lutego 2012 r. *w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych*. Na jednego wychowawcę powinna bowiem przypadać grupa 40 skazanych. Wizytujący rekomendują zatem zapewnienie w oddziale II obsady etatowej zgodnej z przytoczonym standardem. W przypadku pełnego obłożenia jednostki, przekroczony również może być standard 200 osadzonych na jednego psychologa. Wyjaśnienia zatem wymaga, czy w takiej sytuacji oraz w przypadku absencji zdrowotnej lub urlopowej psychologa, istnieje możliwość wsparcia działu penitencjarnego przez któregoś z psychologów Aresztu Śledczego w Poznaniu.

Z informacji przedstawionych wizytującym wynika, że funkcjonariusze będący w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi (przede wszystkim z działów ochrony i działu penitencjarnego) uczestniczą regularnie w szkoleniach prowadzonych w Areszcie Śledczym w Poznaniu. Funkcjonariusze działu ochrony przeszli zarówno w 2015 r., jak i w 2016 r. m.in. szkolenia dotyczące zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego. Dla wszystkich pracowników (funkcjonariuszy i pracowników cywilnych) zorganizowano również szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej. Z informacji uzyskanych z Aresztu Śledczego w Poznaniu wynika też, że wiele dotychczasowych szkoleń dotyczyło radzenia sobie ze stresem, były także organizowane treningi umiejętności psychospołecznych. Materiały przedstawione wizytującym w tym zakresie dotyczą jednak pojedynczych osób, które raczej są zatrudnione w Areszcie Śledczym w Poznaniu, a nie w wizytowanym Oddziale. Podobnie sprawa wygląda w przypadku innych szkoleń (przeciwdziałanie agresji, praca z osadzonymi tzw. niebezpiecznymi, warsztaty asertywności, praca z grupą, szkolenia z praw człowieka itd.).

Mając na uwadze specyfikę pracy z osobami pozbawionymi wolności, wartym rozważenia w ocenie przedstawicieli KMP, byłoby objęcie funkcjonariuszy jednostki,

będących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi, szkoleniami z zakresu praw osób pozbawionych wolności (także w kontekście regulacji międzynarodowych), a także tzw. szkoleniami miękkimi, które mogłyby być przydatnym narzędziem w codziennej pracy z trudnymi przypadkami. Należy przywołać w tym miejscu standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom [patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego (CPT/Inf 92/ 3) dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego], które wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

Pożądanym, ze względu na specyfikę pracy w więzieniu, byłoby także objęcie psychologa superwizją, służącą rozładowaniu napięć powstałych w trakcie wykonywania przez niego obowiązków służbowych i zwiększającą efektywność jego pracy.

8. Warunki bytowe

Osoby pozbawione wolności zakwaterowane są w 2 oddziałach mieszkalnych, usytuowanych na oddzielnych piętrach dwupoziomowego budynku.

Osadzeni mieszkają w celach wieloosobowych (2-9), z których żadna nie jest objęta monitoringiem wizyjnym. Najwięcej jest cel 7-osobowych. Wizytujący zauważyli, że powierzchnia mniejszych liczebnie cel np. 3-osobowych jest niewielka, z ledwością spełniająca określony w art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: K.k.w.) standard 3 m² na osobę.

Ta norma odbiega zresztą od standardów międzynarodowych i jest jedną z najniższych w Europie. W tym zakresie Polska nie zrealizowała zalecenia Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiego lub Poniżającego Traktowania albo Karania (CPT), które sformułował podczas pierwszej wizytacji w Polsce w 1996 r., tj. potrzebę zwiększenia normy powierzchni celi mieszkalnej do 4 m². Ten postulat był powtarzany przy następnych wizytacjach CPT (tj. w roku 2000, 2004, 2009, 2013): *Polskie władze powinny tak szybko, jak to możliwe, dokonać rewizji ustanowionej przepisami prawnymi normy dotyczącej powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego osadzonego tak, by we wszystkich*

jednostkach penitencjarnych na jednego osadzonego przypadają co najmniej 4 m² w celach wieloosobowych i co najmniej 6 m² w celach jednoosobowych, nie wliczając w to powierzchni zajmowanej przez kąpki sanitarne znajdujące się w celi (paragraf 42 Raportu będącego efektem wizyty okresowej delegacji Komitetu przeprowadzonej w Polsce w dniach 5 – 17 czerwca 2013 r.)¹.

Ostatnio CPT w odniesieniu do Polski powtórzył rekomendację dotyczącą normy powierzchniowej celi mieszkalnej, przypadającej na jednego więźnia [zob. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT): *Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards*; Strasbourg, 15 December 2015; CPT/Inf (2015) 44²].

Warto też powołać się na wyrok polskiego Trybunału Konstytucyjnego, który wskazał, że zalecenia CPT wyznaczają zarazem standard wymagany od państw Rady Europy, którego niewykonanie jest naruszeniem art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (zob. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r., sygn. akt SK 25/07, s. 8).

W kwestii przywołanego standardu minimalnego stanowisko zajął również Komitet Przeciwko Torturom (CAT), który rozpatrując V i VI sprawozdanie okresowe Polski z realizacji postanowień Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, wskazał, że obowiązujący w prawie polskim standard 3 m² przypadających na jedną osobę, nie jest zgodny z europejskim standardem przewidującym co najmniej 4 m² na osobę.

W konsekwencji CAT uznał, że problem przeludnienia zakładów karnych w Polsce nie został jeszcze rozwiązany i wezwał Polskę do podjęcia koniecznych działań dla zapewnienia, by warunki panujące w zakładach karnych odpowiadały co najmniej Standardom Minimalnym Postępowania z Więźniami z dnia 31 lipca 1957 r., w szczególności by podjęto działania polegające na zwiększeniu pojemności zakładów

¹ Wizyty przedstawicieli CPT w Polsce miały miejsce w terminach: 30.06.1996 r. – 12.07.1996 r., 8.05.2000 r. – 19.05.2000 r., 4.10.2004 r. – 15.10.2004 r., 26.11.2009 r. – 8.12.2009 r., 05.06.2013 r. – 17.06.2013 r. Wszystkie sprawozdania oraz odpowiedzi rządu polskiego zostały upublicznione (na wniosek władz polskich) i są dostępne na stronie CPT pod adresem: <http://www.cpt.coe.int/en/states/pol.htm>.

² <http://www.cpt.coe.int/en/working-documents/cpt-inf-2015-44-eng.pdf>

karnych, w celu zapewnienia minimalnego standardu europejskiego 4 m² celi mieszkalnej przypadających na każdego osadzonego³.

Wobec powyższego, przedstawiciele KMP zalecają zapewnienie minimum 4 m² powierzchni w celi na jednego osadzonego zaznaczając, że w tej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich podejmie również działania na poziomie generalnym, kierując wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości.

Wizytujący pozytywnie oceniają stan cel i sprzętu kwaterunkowego, w którego skład standardowo wchodzi szuflady podłóżkowe dla każdego osadzonego (co warto zaznaczyć, wobec braku takiej praktyki w części innych jednostek). Jedynym mankamentem w tym zakresie jest brak zabezpieczeń przed upadkiem górnych poziomów piętrowych łóżek i brak drabinek do nich wiodących. W ocenie pracowników BRPO, może przyczynić się to do groźnych w skutkach wypadków. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może nadto okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Ostatnią kwestią dotyczącą cel, wartą podniesienia, jest dobra praktyka zezwalania przez administrację oddziału na posiadanie kluczy do swoich cel przez osoby pracujące. Mogą oni dzięki temu zamknąć cele w ciągu dnia (mają do nich dostęp wyłącznie funkcjonariusze służby więziennej), chroniąc tym samym pozostawiony w nich dobytek (osadzeni co do zasady nie są zamknięci w ciągu dnia w celach) i funkcjonując w sposób zbliżony do domowego.

Stan pozostałych pomieszczeń i urządzeń, z których korzystają osadzeni jest dobry lub dołożono wszelkich możliwych starań, by taki był (chodzi o problem łuszczącej się farby w pomieszczeniu łaźni, którego wentylacja, mimo remontów, nie jest odpowiednia). Dla przedstawicieli Mechanizmu istotne jest jednak, że zadbano o komfort kąpiących się i zapewniono im intymność, poprzez wydzielenie zasłanianych kotarami stanowisk prysznicowych, a co więcej – osadzeni mogą kąpać się 6 dni w tygodniu, co zdecydowanie wyróżnia wizytowaną placówkę spośród innych. Wizytujący zwrócili jedynie uwagę na brak sprawnych umywalek (zdemontowane krany) w sanitariatach z miskami ustępowymi, co uniemożliwia

³ Tłumaczenie dostępne pod adresem: https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/tekst-zalecen-koncowych-wersja-pl.doc

umycie rąk po skorzystaniu z toalety (chyba, że osadzony wyjdzie z sanitariatu i przejdzie do kolejnego pomieszczenia, gdzie są same umywalki). Utrudnia to zachowanie zasad prawidłowej higieny, a zatem warto przywrócić funkcjonowanie umywarek w tych pomieszczeniach, do czego niezwłocznie zobowiązała się kadra placówki.

Na wizytujących bardzo pozytywne wrażenie zrobiła świetlica dla osadzonych, w których skromne stoły i krzesła w ramach renowacji ozdobiono techniką decoupage.

Kolejną dobrą praktyką, wyróżniającą wizytowany Oddział spośród innych, jest udostępnienie skazanym pralek oraz wygospodarowanie miejsc (w budynku i na świeżym powietrzu) do suszenia ubrań i bielizny.

Posiłki (śniadanie, dwudaniowy obiad i kolacja) dla osadzonych przygotowywane są w kuchni placówki. Uwzględniane są diety zdrowotne, religijne i światopoglądowe. Wydawane są we wspólnej stołówce, ale osadzeni mogą je spożywać również w celach. Skazani chwalili w czasie rozmów indywidualnych jakość i smak posiłków, choć warto zaznaczyć, że według udzielonych wizytującym przez kadrę Oddziału informacji, stan kuchni wymaga remontu. Na potrzebę prac remontowych w tym pomieszczeniu wskazują również uwagi Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Poznaniu, zawarte w protokole z kontroli z dnia 17 czerwca 2015 r. (sygn. HŻ-465/1/3-815/15).

Osoby palące mogą korzystać z palarni otwartej w godzinach 5.15-20.50. W związku z informacją o tym, że w jednostce nie są zamykane cele mieszkalne w porze nocnej, w związku z czym nie ma wyznaczonych cel mieszkalnych dla osadzonych używających wyrobów tytoniowych, przedstawiciele Mechanizmu oczekują na wyjaśnienie, w jaki sposób realizowane jest prawo skazanych do palenia w godzinach nocnych.

9. Sytuacja więźniów z niepełnosprawnością

W czasie wizytacji, placówka nie dysponowała celą mieszkalną przystosowaną dla osób z niepełnosprawnością, a ciągi komunikacyjne i pozostałe pomieszczenia wspólnego użytku nie były dostosowane do potrzeb osób o różnych typach niepełnosprawności. Oddział ten nie jest jednak przeznaczony do pobytu osób

z niepełnosprawnością fizyczną lub sensoryczną. W czasie wizytacji nie zastano w nim osób z niepełnosprawnością mających problemy z poruszaniem się (były za to obecne osoby po amputacjach odmrożonych palców, które nie zgłaszały wątpliwości w obszarze dostosowania). Warto jednak zaznaczyć, że chorzy na cukrzycę, dla których m.in. przeznaczony jest Oddział, mogą mieć równocześnie problemy z poruszaniem się np. w wyniku amputacji będących nierzadkim skutkiem powikłań tej choroby.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

W ramach oddziaływań kulturalno-oświatowych realizowane są w jednostce penitencjarnej programy o charakterze edukacyjnym, sportowym, artystycznym.

Bazę do działalności stanowi świetlica (z TV, piłkarzykami, grami planszowymi), klub pracy z salą komputerową, warsztaty, pomieszczenie terapii zajęciowej, boiska sportowe, radiowęzeł oraz biblioteka. Dla osadzonych dostępny jest sprzęt sportowy (m.in. rowery, stół do ping-ponga).

Audycje w radiowęźle dotyczą aktualnych wydarzeń Oddziału, mają charakter informacyjny (bieżące wydarzenia z kraju i ze świata, dotyczą również wszelkich zmian w przepisach prawnych, zmian organizacyjnych), profilaktyczny (głównie dotyczący zagrożeń związanych z używkami i uzależnieniami, stosowaniem przemocy), a także edukacyjny (wiadomości ze świata nauki, sztuki, aktywizacji zawodowej).

W świetlicy odbywają się zajęcia w ramach poszczególnych programów readaptacji społecznej oraz konkursy, gry planszowe, spotkania i prelekcje. Działa tam także kącik czytelniczy.

Osoby odbywające karę w jednostce mają możliwość korzystania z zajęć sportowych na terenie zakładu tj. organizowanych turniejach piłki nożnej, siatkowej i koszykowej. Osadzeni mają również możliwość uczestnictwa w organizowanych zajęciach sportowych poza terenem Oddziału tj. organizowanych rajdach rowerowych czy też korzystania z sali gimnastycznej raz w tygodniu.

Liczbę porozumień z organizacjami i instytucjami pozawięziennymi (takimi jak Teatr Ósmego Dnia, Centrum Kultury Zamek w Poznaniu, Katedra Dramatu, Teatru

i Widowisk UAM itp.), należy uznać za imponującą. Współpraca ta ma na celu m.in. współdziałanie w organizowanych dla skazanych imprezach kulturalno-oświatowych np. organizację wystaw, spotkań, wernisaży, spektakli teatralnych itd.

Skazani mają możliwość osobistego udziału w spektaklach i różnych ciekawych projektach, a dostęp do tych przedsięwzięć jest równy, o czym świadczą ogłoszenia na tablicach informacyjnych.

Przedstawiciele KMP uznają omawiany obszar za zdecydowanie najmocniejszą stronę wizytowanej jednostki, wyróżniającą ją w sposób znaczny spośród innych wizytowanych przez pracowników BRPO jednostek penitencjarnych. Podobnego zdania byli osadzeni, z którym rozmawiali wizytatorzy.

11. Zatrudnienie skazanych i szkolenia kursowe

Według relacji kierownictwa Oddziału, w porównaniu do innych placówek, udział procentowy skazanych zatrudnionych w ogólnej liczbie obecnych, jest spory.

Na terenie jednostki odpłatne prace porządkowe i pomocnicze wykonuje 17 skazanych, a u kontrahentów pozawięziennych zatrudnionych jest 36 osadzonych.

W ramach zatrudnienia nieodpłatnego na terenie Oddziału wykonuje prace porządkowe i pomocnicze 33 skazanych (w trybie art.123 a § 2 K.k.w.), a 13 osób w ramach dopuszczalnych 90 godzin w miesiącu pracuje społecznie (w trybie art.123 a § 1 K.k.w.). Poza terenem jednostki, przy pracach publicznych i charytatywnie działa 26 skazanych (w trybie art.123 a § 2 K.k.w.).

W 2015 r. w Oddziale odbyły się 3 kursy zawodowe, w których wzięło udział łącznie 30 skazanych (kurs palacza i zagospodarowania terenów zielonych z małą architekturą ogrodową).

Tak, jak w przypadku działalności kulturalno-oświatowej i sportowej, realizowane są także programy współpracy m.in. z Wielkopolską Komendą Hufców Pracy, mające na celu aktywizację zawodową osadzonych.

Osoby zatrudnione, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, bardzo dobrze oceniły możliwość świadczenia oraz warunki pracy.

12. Prawo do praktyk religijnych

W wizytowanej jednostce zawarto porozumienie z kościołem rzymskokatolickim dot. wykonywania praktyk religijnych (msze dla chętnych organizowane są w każdą niedzielę). Istnieje również porozumienie z zarejestrowanym Związkiem Wyznania Świadków Jehowy dot. wykonywania praktyk religijnych. Współpraca w tym zakresie obejmuje także Epifanię - Świecki Ruch Misyjny Kościół Zielonoświątkowy Zbór w Poznaniu.

Żaden z osadzonych w rozmowach z wizytującymi nie zgłaszał uwag w kwestii realizacji prawa do praktyk religijnych.

13. Dobre praktyki

- stanowisko komputerowe z dostępem do Skype'a z instrukcją zakładania/likwidowania konta wyeksponowaną obok komputera;
- posiadanie kluczy do swoich cel przez osoby pracujące;
- odbieranie pisemnych zgód osadzonych, na publiczne wywoływanie ich z imienia i nazwiska za pośrednictwem radiowęzła;
- możliwość kąpieli przez osadzonych 6 dni w tygodniu;
- udostępnienie skazanym pralek oraz wygospodarowanie miejsc (w budynku i na świeżym powietrzu) do suszenia ubrań i bielizny.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Poznaniu:

1. przeprowadzanie etapowych kontroli osobistych;
2. przypomnienie kadrze placówki, że należy używać zwrotów grzecznościowych w relacjach z osadzonymi;

3. zwrócenie uwagi na sposób traktowania skazanych podczas porannego budzenia oraz wyeliminowanie ewentualnych nieprawidłowości;
4. wyeliminowanie przypadkowej obecności osób trzecich podczas czynności medycznych i konsultacji osadzonych w ambulatorium oddziału;
5. zapewnienie minimum 4 m² powierzchni w celi na jednego osadzonego;
6. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i poręcze chroniące przed upadkiem z górnego poziomu;
7. przywrócenie funkcjonowania umywalek w łazienkach z WC;
8. kontynuowanie starań zmierzających do wyodrębnienia w placówce pomieszczeń do realizacji nagród określonych w art. 138 par 1 pkt 2 i 3 K.k.w.;
9. kontynuowanie starań zmierzających do wyremontowania pomieszczeń kuchni;
10. pozyskanie etatu wychowawcy w oddziale II;
11. objęcie funkcjonariuszy pracujących bezpośrednio z osadzonymi szkoleniami z zakresu praw osób pozbawionych wolności (także w kontekście regulacji międzynarodowych) oraz tzw. szkoleniami miękkimi, których efekt może być pomocny w kontaktach z osadzonymi, zwłaszcza w trudnych sytuacjach;
12. uzupełnienie tablic informacyjnych o dane teleadresowe do instytucji stojących na straży praw człowieka (m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich z nr bezpłatnej infolinii 0800676676 oraz organizacji pozarządowych np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka);
13. uzupełnienie porządku wewnętrznego jednostki o informacje na temat Biuletynu Informacji Publicznej;
14. przeprowadzenie wśród skazanych kampanii informacyjnej na temat orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;
15. kontynuowanie zamierzeń związanych z uruchomieniem telewizji wewnętrznej, za pośrednictwem której będą przekazywane również

informacje o aktach prawnych i ważnych dla osadzonych orzeczeniach wymienionych Trybunałów;

16. odnotowywanie w aktach osobowych cudzoziemców informacji, w jakim języku komunikuje się osadzony i czy porozumiewa się w języku polskim;
17. rozważenie objęcia psychologa superwizją.

Jednocześnie przedstawiciele Mechanizmu oczekują na wyjaśnienia kwestii zawartych w pkt 5 (Prawo do opieki medycznej), w pkt 7 (Personel) i w pkt 8 raportu (Warunki bytowe).

II Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Poznaniu:

1. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń wymagających takich funduszy (dot. punktów: 5-10, 15 i 17).